

17. Virksomhetssammenslutninger

17.1 Innledning

En virksomhetssammenslutning kan være strukturert på en rekke ulike måter som bestemmes av juridiske, skattemessige eller andre grunner. Et eksempel er en fusjon gjennomført etter aksjelovgivningen hvor nettoeiendelene i et overdragende selskap overføres til et overtakende selskap. Et annet eksempel er en konserndannelse hvor én eller flere virksomheter blir datterselskap av et overtakende selskap. Virksomhetssammenslutninger innenfor virkeområdet til IFRS 3 skal regnskapsføres etter overtakelsesmetoden. Sentrale elementer er identifisering av overtakende part, fastsettelse av overtakelsestidspunktet og prinsippene for innregning og måling av vederlag, anskaffede eiendeler, overtatte forpliktelser og goodwill. Regnskapsføring av ikke-kontrollerende eierinteresser, trinnvise oppkjøp og kjøp på gunstige vilkår er også tema i artikkelen. Virksomhetssammenslutninger under samme kontroll og noteopplysninger omtales kort.

17.2 Virkeområde

IFRS 3 skal anvendes på transaksjoner som oppfyller definisjonen av en virksomhetssammenslutning (IFRS 3 Vedlegg A):

En transaksjon eller annen hendelse der et *overtakende foretak* oppnår *kontroll* over én eller flere *virksomheter*. Transaksjoner som enkelte ganger vises til som ‘virkelige fusjoner’ eller ‘fusjoner mellom likestilte’, er også virksomhetssammenslutninger slik dette begrepet er benyttet i denne IFRS.

Sentrale begrep i definisjonen er *overtakende selskap*, *kontroll* og *virksomhet*, og disse begrepene drøftes i kapittel 17.2.1 og 17.2.2. Sammenslåinger av gjensidige selskaper og virksomhetssammenslutninger ved inngåelse av avtale uten overtakelse av egenkapitalinstrumenter er innenfor standardens virkeområde, men omtales ikke i denne artikkelen.

IFRS 3 skal *ikke* anvendes i følgende tilfeller (IFRS 3.2-2A):

- Regnskapsføring av opprettelse av felleskontrollerte ordninger i regnskapet til den felleskontrollerte ordningen
- Overtakelse av en eiendel eller en gruppe av eiendeler som ikke utgjør en virksomhet
- En sammenslutning av selskaper eller virksomheter under samme kontroll
- Et investeringssselskaps overtakelse av en investering i et datterselskap som kreves målt til virkelig verdi over resultatet

Investors regnskapsføring av sine interesser i felleskontrollerte ordninger følger av IFRS 11.20–25. IFRS 3 får anvendelse for investor når den felleskontrollerte driftsordningen som anskaffes, utgjør en virksomhet, jf. IFRS 11.21A.

IFRS gir ingen veiledning til regnskapsføring av virksomhetssammenslutninger som faller utenfor IFRS 3. Veiledningshierarkiet i IAS 8 kommer således til anvendelse.

17.2.1 Overtakende selskap og kontroll

Overtakelsesmetoden krever at en overtakende part må defineres. Den parten som oppnår kontroll over en annen part, defineres som overtakende i IFRS 3. Kontrollbegrepet innebærer at en er eksponert for, eller har rettigheter til, variabel avkastning, og har mulighet til å påvirke denne avkastningen gjennom sin makt (IFRS 10.6-7). For veiledning til å identifisere den overtakende part skal det ses hen til IFRS 10 som definerer kontroll. Dersom overtakende part ikke fremkommer klart ved bruk av veiledningen i IFRS 10, skal følgende faktorer som legges til grunn i vurderingen (IFRS 3.B13-B18):

- Hvilken part overfører kontanter eller andre eiendeler (ved oppgjør i form av kontanter eller andre eiendeler)?
- Hvilken part pådrar seg forpliktelser?
- Hvilken part tok initiativ til sammenslutningen, og hvilken part er relativt størst (målt i omsetning, eiendeler, overskudd eller lignende)?

I virksomhetssammenslutninger som primært er gjennomført ved bytte av egenkapitalinstrumenter, vil den parten som utsteder nye egenkapitalinstrumenter normalt være overtakende. Den som utsteder aksjer kan likevel være overdragende part. Når egenkapitalinstrumenter er vederlagsformen, må man derfor i tillegg vurdere følgende forhold:

- Overtakende part er normalt den parten hvor eksisterende eiere sitter med størst andel av stemmerettigheter i den sammenslåtte virksomheten, etter at det er tatt hensyn til stemmerettsbegrensninger, opsjoner, tegningsretter og konvertible instrumenter
- Dersom ingen parter har kontrollerende eierinteresser etter sammenslåingen, vil normalt en part med stor ikke-kontrollerende eierinteresse være overtakende part
- Overtakende part er normalt den parten som kan utpeke majoriteten av styret eller tilsvarende styrende organ
- Overtakende part er normalt den parten hvis tidligere ledelse dominerer ledelse i sammenslått enhet
- Overtakende part er normalt den parten som betaler en premie i forhold til virkelig verdi av det andre selskapet forut for virksomhetssammenslutningen

Faktorene ovenfor krever betydelig utøvelse av skjønn, og kan peke i hver sin retning.. Når en virksomhetssammenslutning effektueres ved etablering av et nytt selskap (NewCo), og dette utsteder aksjer som vederlag, skal ett av de sammenslåtte selskapene som eksisterte før virksomhetssammenslutningen identifiseres som overtakende selskap i tråd med retningslinjene ovenfor (IFRS 3.B18). Det vil normalt ikke være aktuelt med regnskapsføring som omvendt overtakelse, da det juridisk overtakende selskapet normalt ikke representerer en virksomhet (IFRS 3.B19).

Dersom NewCo imidlertid overfører kontanter eller andre eiendeler som vederlag, utelukker ikke standarden at det også er regnskapsmessig overtakende (IFRS 3.B18).

I noen tilfeller er et juridisk overdragende selskap regnskapsmessig overtakende. En slik *omvendt overtakelse* kan for eksempel skje når et selskap vil børsnoteres og dette oppnås gjennom fusjon med et børsnotert selskap. Det børsnoterte selskapet utsteder aksjer som vederlag til aksjonærene i det juridisk overdragende selskapet. Hvis bytteforholdet tilsier at aksjonærene i den juridisk overdragende parten sitter med størst andel av stemmerettighetene i den sammenslåtte virksomheten, indikerer det en omvendt overtakelse, altså at juridisk overtakende er regnskapsmessig overdragende part. Omvendte overtakelser redegjøres ikke nærmere for i denne artikkelen (i IFRS 3.B19–B27 gis det utdypende veiledning for regnskapsføring av omvendte overtakelser).

17.2.2 Virksomhet

Definisjonen av en virksomhetssammenslutning krever at de anskaffede eiendelene og overtatte forpliktelsene utgjør en eller flere *virksomheter*. Dersom dette ikke er tilfellet, skal transaksjonen regnskapsføres som anskaffelse av en eiendel eller en gruppe av eiendeler. Virksomhet er definert som (IFRS 3 Vedlegg A):

Et integrert sett av aktiviteter og eiendeler som kan utføres og styres med henblikk på å levere varer eller tjenester til kunder, generere investeringsinntekter (for eksempel utbytte eller renter) eller generere andre inntekter fra ordinær virksomhet.

Teorieksempel 17.1: Virksomhet

Selskap A eier et skip. Skipet kan i dette tilfellet være innsatsfaktor i en virksomhet. Det finnes imidlertid ingen prosesser tilknyttet skipet i selskap A, og selskap A vil neppe oppfylle definisjonen av virksomhet i henhold til IFRS 3.

Selskap B består av flere skip, mannskap og kontrakter, samt en organisasjon som organiserer befraktningen. Selskap B har innsatsfaktorer og prosesser med evne til å skape et produkt. Selskap B vil kunne oppfylle definisjonen av virksomhet i henhold til IFRS 3.

Veiledningen til IFRS 3 utdyper at en virksomhet består av innsatsfaktorer og prosesser som anvendes på disse innsatsfaktorene, og som kan bidra til å skape produkter («output»). Eksempler på innsatsfaktorer omfatter anleggsmidler, intellektuell kapital og ansatte. Det må foreligge en eller annen form for prosess i det som er kjøpt, som anvendes på innsatsfaktoren og kan generere produkter. Etablerte støttefunksjoner som regnskapsføring, fakturering og andre administrative tjenester genererer normalt ikke produkter, hverken alene eller sammen med andre eiendeler. Eksempler på prosesser er strategiske lederprosesser, operasjonelle prosesser og ressursstyringsprosesser.

Produktet vil være resultatet av innsatsfaktorer og prosesser som anvendes på de innsatsfaktorene som leverer varer eller tjenester til kunder, genererer investeringsinntekter (for eksempel utbytte eller renter) eller genererer andre inntekter fra ordinær virksomhet. (IFRS 3.B7).

I de fleste tilfeller vil virksomheter generere produkter. Det er imidlertid ikke et eksplisitt krav om produkter for at et integrert sett av aktiviteter og eiendeler skal kunne kvalifisere som en virksomhet. Virksomheten trenger heller ikke å omfatte alle de innsatsfaktorene eller prosessene som selgeren benyttet til å drive denne virksomheten. For å bli vurdert som en virksomhet må et integrert sett av aktiviteter og eiendeler minst omfatte en innsatsfaktor og en substansiell prosess som sammen bidrar betydelig til evnen til å skape produkter (IFRS 3.B8)¹.

¹ Den offisielle norske oversettelsen av IFRS 3.B8 benytter «vesentlig prosess» og «bidrar vesentlig» i definisjonen av virksomhet. I denne artikkelen bruker vi «substansiell prosess» og «bidrar betydelig» om det samme.

Dersom et sett av aktiviteter og eiendeler ikke skaper produkter på overtakelsestidspunktet, skal en anskaffet prosess (eller gruppe av prosesser) anses som substansiell bare dersom 1) prosessen er avgjørende for evnen til å utvikle eller omgjøre én eller flere anskaffede innsatsfaktorer til produkter, og 2) de anskaffede innsatsfaktorene omfatter både en organisert arbeidsstyrke som har de nødvendige ferdighetene, kunnskapene eller erfaringene til å utføre denne prosessen (eller gruppen av prosesser), og andre innsatsfaktorer som den organiserte arbeidsstyrken kan utvikle eller omgjøre til produkter. Innsatsfaktorene kan omfatte immaterielle eiendeler som kan brukes til å utvikle en vare eller tjeneste, andre økonomiske ressurser som kan utvikles for å skape produkter, eller rettigheter til å oppnå tilgang til nødvendige materialer eller rettigheter som gjør det mulig å skape framtidige produkter. Eksempler på innsatsfaktorene nevnt over er teknologi, pågående forsknings- og utviklingsprosjekter, fast eiendom og mineralinteresser (IFRS 3.B12B)

I mange sammenhenger er det vanskelig å fastsette hvorvidt en overtakelse er en virksomhetssammenslutning eller ikke. I vurderingen av om det er etablerte prosesser i et selskap, må det tas stilling til hvorvidt prosessene er marginale eller substansielle, samt se på betydningen av disse prosessene. Regnskapsprodusenten må derfor utvise et beste skjønn som må være innenfor rammen for legitim skjønnutøvelse i henhold til IFRS. Hvor denne grensen går, er vanskelig å fastsette. Grensedragningen mellom kjøp av eiendeler og kjøp av virksomhet har også vært tatt opp av Finanstilsynet². Selskapet hadde i det konkrete tilfellet vurdert at det forelå kjøp av eiendeler, mens kjøpet etter Finanstilsynets vurdering skulle vært regnskapsført som kjøp av virksomhet.

Praksiseksempel 17.1 Skjønnutøvelse

I vurderingen av innholdet i et oppkjøp, hadde den regnskapspliktige lagt utgitte publikasjoner på området, andre IFRS-standarder og bransjepraksis, til grunn. En konkret vurdering av faktum mot definisjonen av virksomhet etter IFRS 3 var imidlertid ikke gjort.

Finanstilsynet konkluderte med at fremgangsmåten sto i strid med kildehierarkiet etter IAS 8. Den regnskapspliktiges skjønnutøvelse ble ansett å være i strid med IFRS.

Kilde: Finanstilsynets brev 12. mars 2009 til Wega Mining ASA.

Finanstilsynets uttalelse gjaldt anvendelse av IFRS 3 før gjeldende definisjon av virksomhet trådte i kraft, men er like fullt relevant ettersom den understreker

² Finanstilsynets brev 30. juni 2017 til Gaming Innovation Group Inc. og Finanstilsynets brev 2. juni 2017 til NRC Group ASA.

betydningen av skjønnsutøvelse ved anvendelse av regnskapsstandarden på selskapsesifikke omstendigheter.

Nedenfor følger et stillisert eksempel fra standarden, samt et eksempel fra praksis på anvendelse av definisjonen av virksomhet.

Teorieksempel 17.2 Anvendelse av definisjonen av virksomhet

Et selskap kjøper et bioteknologiselskap (Biotech AS). Selskapet Biotech AS omfatter følgende:

- forsknings- og utviklingsaktiviteter for flere medikamenter
- en ledelse og forskere og produktutviklere som har nødvendige ferdigheter, kunnskap og erfaring til å utføre forsknings- og utviklingsaktiviteter
- driftsmidler (inkludert et hovedkontor, et forskningslaboratorium og laboratorieutstyr).

Biotech AS har ennå ikke et salgbart produkt og generer ikke inntekter.

Biotech AS har en organisert arbeidsstyrke som er i besittelse av proprietær kunnskap om selskapets pågående prosjekter og erfaring med disse. Kjøper vurderer at den intellektuelle kapasiteten til arbeidsstyrken som har nødvendig kunnskap og erfaring utgjør de nødvendige prosessene som sammen med innsatsfaktorer kan skape produkter.

Da settet med aktiviteter og eiendeler ikke generere produkter, vurderer kjøper deretter om de anskaffede prosessene er substansielle. Kjøper konkluderer med at prosessene er substansielle fordi:

- prosessene er avgjørende for evnen til å utvikle eller omgjøre innsatsfaktorene til produkter, og
- de anskaffede innsatsfaktorene omfatter både:
 - en organisert arbeidsstyrke som har de nødvendige ferdighetene, kunnskapene eller erfaringene til å utføre prosessene; og
 - andre innsatsfaktorer som den organiserte arbeidsstyrken kan utvikle eller omgjøre til produkter. Disse innsatsfaktorene inkluderer de pågående forsknings- og utviklingsprosjektene.

På bakgrunn av ovenstående vurderer kjøper at de anskaffede substansielle prosessene og innsatsfaktorene sammen bidrar betydelig til evnen til å skape produkter. Følgelig konkluderer kjøper med at oppkjøpet representerer kjøp av virksomhet.

Kilde: Basert på IFRS 3 Eksempel C (IE93 flg.) - oppkjøp av et bioteknologiselskap.

Praksiseksempel 17.2 Eiendelskjøp

Statskraft omtalte i 2021-regnskapet virksomhetssammenslutninger og andre transaksjoner et oppkjøp av 39 vindmølleparker i Tyskland og Frankrike. Da ingen substansielle prosesser ble identifisert i oppkjøpet vurderte selskapet at transaksjonen ikke var en virksomhetssammenslutning.

German and French wind On 1 October, Statkraft closed an agreement With Breeze Three GmbH to acquire SK Wind GmbH & Co.KG and Energie Eolienne Derval SNC, consisting of 39 operating wind farms in Germany and four in France. The total consideration was NOK 1740 million, consis-

ting of both purchase of shares and assuming debt. The total installed capacity of the German wind farms is 311 MW and 35 MW for the French wind farms. The companies have no employees. As no substantive processes are identified and taken over, the acquisition is considered to not constitute a business and is accounted for as an asset acquisition. The majority of values acquired is allocated to Property, plant and equipment in the statement of financial position and the estimated remaining useful lives of the various assets are up to 16 years. Excess values of NOK 1325 million from the acquisition are allocated to Property, plant and equipment, both to existing operational turbines (NOK 656 million) as well as right-of use assets (NOK 538 million) and land (NOK 130 million) following opportunities to prolong the operations of the wind farms (repower). All assets are reported under the segment European wind and solar.

Kilde: Statkraft AS, Årsrapport for 2021 utdrag fra note 5.

Valgfri test ved vurdering av virksomhet

I veiledningen til IFRS 3 beskrives en valgfri test (konsentrasjonstesten) som kan benyttes ved vurderingen om en anskaffelse er kjøp av eiendeler eller kjøp av virksomhet. Testen er utviklet for å forenkle prosessen ved at selskaper ikke trenger å gå gjennom den detaljerte vurderingen som beskrevet i avsnitt over, om kriteriene i testen anses oppfylt. Et selskap kan velge å anvende testen eller ikke for hver enkeltstående transaksjon eller hendelse, og er i så måte ikke et prinsippvalg som må anvendes konsistent på tvers av tilsvarende transaksjoner eller hendelser.

Kriteriene i konsentrasjonstesten anses å være oppfylt dersom stort sett hele den virkelige verdien av de anskaffede eiendelene er konsentrert i én enkelt identifiserbar eiendel eller gruppe av lignende identifiserbare eiendeler (IFRS 3.B7B). Dersom kriteriene i konsentrasjonstesten er oppfylt, fastslås det at settet av aktiviteter og eiendeler ikke er en virksomhet og at det dermed heller ikke vil være behov for ytterligere vurdering. I motsatt fall, eller dersom selskapet velger ikke å anvende testen, må selskapet utføre den detaljerte vurderingen om anskaffelsen inneholder alle elementer som utgjør en virksomhet eller ikke. Grunntanken med konsentrasjonstesten er at om verdien i all hovedsak kan henføres til en eller flere lignende eiendeler er sannsynligheten for at virksomhetsdefinisjonen er oppfylt liten. En vesentlig prosess vil normalt kunne tilordnes mer enn en marginal verdi.

Teorieksempel 17.3: Kjøp av vindfarm - konsentrasjonstest

Grønn Invest AS kjøper alle utestående aksjer i Vind AS som eier 25 vindmøller av lignende type og spesifikasjoner. Virkelig verdi av det betalte vederlaget er lik samlet virkelig verdi av de 25 overtatte vindmøllene. For hver vindmølle er det en tilknyttet leieavtale for landområdet der vindmøllen er fastmontert. Alle vindmøllene er lokalisert på den samme vindfarmen og energien som genereres av vindmøllene selges til lokale gartnerier. Gartneriene er fra samme område og er lignende for alle praktiske formål. Ingen ansatte, andre eiendeler, prosesser eller andre aktiviteter er overført i transaksjonen.

Grønn Invest AS velger å benytte den valgfrie konsentrasjonstesten og konkluderer med:

- a. Hver vindmølle anses å være en enkel identifiserbar eiendel som følge av:
 - i. Vindmøllene er fastmontert og kan ikke bli flyttes fra det leide landområdet uten at det vil medføre betydelige kostander.
 - ii. Vindmøllene og de tilknyttede leieavtalene anses som en enkel identifiserbar eiendel som følge av at de vil bli innregnet og målt som en enkel identifiserbar eiendel ved en virksomhetssammenslutning (IFRS 3.B42).
- b. Gruppen på 25 vindmøller anses å være en gruppe av lignende identifiserbare eiendeler fordi eiendelene (alle vindmøller) er like av art og risikoen forbundet med å administrere og skape produkter ikke er vesentlig annerledes. Dette er fordi spesifikasjonene til vindmøller og kundene ikke er vesentlig forskjellige.
- c. Det vesentligste av virkelig verdi av de ervervede bruttoeiendelene er konsentrert i en gruppe av lignende identifiserbare eiendeler.

Grønn Invest AS konkluderer at den valgfrie konsentrasjonstesten er oppfylt og derfor anses settet med aktiviteter og eiendeler ikke som en virksomhet og ytterligere vurdering er følgelig ikke nødvendig.

17.2.3 Virksomhetssammenslutninger under samme kontroll

Det følger av IFRS 3.2(c) at virksomhetssammenslutninger under samme kontroll faller utenfor standardens virkeområde. Per i dag er virksomhetssammenslutninger under samme kontroll et uregulert område under IFRS. IASB igangsatte et prosjekt for å vurdere hvordan man kan fylle dette «hullet» i standardsettet. Målet med prosjektet var å vurdere mulige rapporteringskrav som kunne redusere uensartet praksis. Basert på tilbakemelding fra brukergrupper ville prosjektet kreve betydelige ressurser, og da manglene i standardsettet nødvendigvis ikke fører til vesentlige konsekvenser, besluttet IASB ut fra en kostnytte vurdering i november 2023 å ikke videreføre prosjektet³.

Virksomhetssammenslutninger under samme kontroll omfatter også selskaper kontrollert av samme privatperson eller gruppe av privatpersoner. En gruppe av privatpersoner eller en gruppe av selskaper identifiseres i denne sammenhengen dersom det foreligger avtale om samhandling og felles kontroll (IFRS 3.B2). Dersom en gruppe av privatpersoner i nært slektskap sammen kontrollerer over-

³ <https://www.ifrs.org/projects/work-plan/business-combinations-under-common-control/>

dragende og overtakende selskap, kan det i noen tilfeller være grunn til å vurdere om transaksjonen i realiteten er en virksomhetssammenslutning under samme kontroll, til tross for at det ikke foreligger formell avtale mellom eierne. Hvis det derimot er en virksomhetssammenslutning mellom selskaper med identisk eiersammensetning som ikke inngår i samme konsern, og det ikke foreligger forpliktende avtaler mellom eierne, skal overdragelsen regnskapsføres etter IFRS 3, til tross for at en slik sammenslutning representerer uendret eierskap.

Størrelsen på ikke-kontrollerende eierinteresser er ikke av betydning for å vurdere om en virksomhetssammenslutning finner sted under samme kontroll (IFRS 3.B4). Det betyr at så lenge selskapene har én majoritetseier eller én gruppe av majoritetseiere, faller virksomhetssammenslutningen utenfor virkeområdet – forutsatt at det aktuelle eierskapet gir kontroll.

I den grad samme kontroll er forbigående, anses virksomhetssammenslutningen ikke å være under samme kontroll, og skal derfor behandles i tråd med IFRS 3 (IFRS 3.B1).

I mangel av regulering av virksomhetssammenslutninger under samme kontroll må selskapene anvende veiledningshierarkiet i IAS 8. Dette gir rom for skjønnsutøvelse. Ingen slike transaksjoner er identiske, og ettersom dette er et uregulert område, er det særlig viktig at de faktiske forholdene i hvert enkelt tilfelle analyseres grundig før en tar endelig stilling til regnskapsføring. Det er også viktig å se hen til gjeldende praksis. Praksis kan til en viss grad variere mellom ulike land og jurisdiksjoner, men også mellom ulike selskaper i samme land eller jurisdiksjon.

I praksis regnskapsføres virksomhetssammenslutninger under samme kontroll etter en av to metoder:

- Overtakelsesmetoden etter IFRS 3, eller
- Kontinuitetsmetoden, med videreføring av balanseførte verdier i overdragende selskap

I tilfeller hvor virksomhetssammenslutningen ikke har substans, for eksempel når en virksomhet overdras til et nyetablert og tomt holdingselskap, vil ofte overtakelsesmetoden være uaktuell, fordi det ikke har skjedd noen overtakelse – transaksjonen er en nullitet og representerer ingen realitetsendring. Slike transaksjoner må derfor kontinuitetsgjennomskjæres. Bakgrunnen for dette er at anvendelse av overtakelsesmetoden vil medføre ny verdimåling av eiendeler. Med unntak av eiendeler som måles til virkelig verdi, er ikke oppskrivninger tillatt.

Kontinuitetsmetoden innebærer at de to sammenslåtte virksomhetene enten presenteres som om de alltid har vært sammenslått, med omarbeiding av sammenligningstall, eller ved at sammenslåingen presenteres fra sammenslåingstidspunktet, altså uten omarbeiding av sammenligningstall. Det må også gjøres en vurdering av hvilke balanseførte verdier som skal anvendes ved bruk av kontinuitetsmetoden – selskapsregnskapsverdier eller konsernregnskapsverdier.

Valg mellom overtakelses- og kontinuitetsmetode, omarbeiding av sammenligningstall eller ikke, og selskaps- og konsernkontinuitet, er å betrakte som prinsippvalg, og må derfor gjennomføres konsistent på alle tilsvarende omorganiseringer.

17.3 Innregning

Fra overtakelsestidspunktet skal det overtakende selskapet innregne, atskilt fra goodwill, de identifiserbare anskaffede eiendelene, de overtatte forpliktelsene og eventuelle ikke-kontrollerende eierinteresser i det overtatte selskapet (IFRS 3.10).

For å kvalifisere for innregning skal eiendeler og forpliktelser som hovedregel oppfylle definisjonen av eiendeler og forpliktelser i IASBs konseptuelle rammeverk. En konsekvens av dette er at det kun er forpliktelser som den overdragende part har på overtakelsestidspunktet, som kan innregnes hos den overtakende part (IFRS 3.11). Eksempelvis vil nedbemanninger som følge av virksomhetssammenslutningen normalt ikke gi grunnlag for innregning av restruktureringsavsetning ved virksomhetssammenslutningen.

Videre må de anskaffede eiendelene og de overtatte forpliktelsene være en del av det som den overtakende og den overdragende parten har utvekslet i virksomhetssammenslutningen. Prinsippene og vilkårene for innregning kan resultere i at den overtakende parten innregner eiendeler og forpliktelser som den overtatte parten ikke hadde innregnet før overtakelsen. Et vanlig eksempel er egenutviklede immaterielle eiendeler som overdragende part ikke har balanseført etter IAS 38, mens som i oppkjøpsbalansen blir innregnet etter IFRS 3.

Praksiseksempel 17.3 Innregning av anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser

Kongsberg Gruppen ASA opplyste i sitt 2022-regnskap om innregning av eiendeler og forpliktelser for en gjennomført virksomhetssammenslutning ved å fordele merverdiene ut på de respektive regnskapslinjene. Balanseført verdier i overdragende selskap ble justert for merverdier på overtakelsestidspunktet i oppkjøpsbalansen. Det fremkom blant annet at Kongsberg Gruppen ASA i samsvar med IFRS 3 har balanseført immaterielle eiendeler som ikke var balanseført i overdragende selskap.

Endelig merverdiallokering

MNOK	Bokført verdi før oppkjøp	Justering virkelig verdi	Innregnede verdier ved overtagelse
Kunderelasjoner	-	25	25
Teknologi	-	33	33
Sum immaterielle eiendeler eksklusive goodwill	-	58	58
Eiendom anlegg og utstyr	14	-	14
Omløpsmidler eksklusive betalingsmidler	86	-	86
Betalingsmidler	26	-	26
Sum totale eiendeler eksklusive goodwill	126	58	185
Utsatt skatt	-	(9)	(9)
Langsiktige forpliktelser	(7)	-	(7)
Andre kortsiktige forpliktelser og avsetninger	(72)	-	(72)
Sum totale forpliktelser	(80)	(9)	(88)
Netto identifiserbare eiendeler og forpliktelser	46	50	96
Goodwill på oppkjøpstidspunktet	11	431	442
Vederlag			539
Betalingsmidler overtatt			(33)
Netto utgående kontantstrøm			505

Kilde: Kongsberg Gruppen ASA 2022, utdrag fra note 5.

17.3.1 Overtakelsestidspunkt

Overtakelsestidspunktet er sentralt av flere grunner. For det første skjer målingen av vederlaget på overtakelsestidspunktet, og dette tidspunktet kan dermed ha vesentlig innvirkning på verdifastsettelsen, særlig ved oppgjør i aksjer. For det andre er overtakelsestidspunktet avgjørende for hvilken regnskapsperiode transaksjonen skal reflekteres i.

IFRS 3 Vedlegg A, definerer overtakelsestidspunktet som: «Tidspunktet da det overtakende foretaket faktisk oppnår kontroll over det overtatte foretaket.»

Alle relevante fakta må med i vurderingen av når overtakelsen reelt sett finner sted. Overtakelsestidspunktet faller normalt sammen med tidspunktet for juridisk overdragelse av vederlaget, det vil si oppgjørstidspunktet (IFRS 3.9). Virksomhetssammenslutninger kan imidlertid finne sted enten før eller etter oppgjørstidspunktet, eksempelvis gjennom en skriftlig avtale som fastsetter et annet overtakelsestidspunkt. Det avgjørende er imidlertid det reelle tidspunktet for kontrollovergang, og partene kan således ikke definere et regn-

skapsmessig overtakelsestidspunkt som avviker fra dette. Hvis overtakelsestidspunktet er midt i en måned, vil det å tilordne overtakelsestidspunktet til enten slutten eller starten av måneden normalt være forsvarlig, forutsatt at det ikke er hendelser i dette tidsrommet som vesentlig påvirker innregnede beløp (IFRS 3.BC110).

Noen virksomhets sammenslutninger krever godkjenning av regulerende myndigheter, for eksempel Konkurransetilsynet, før de kan gjennomføres. Normalt vil da overtakelsestidspunktet ikke være før slik godkjenning foreligger. En må imidlertid alltid vurdere innholdet i godkjennelsesprosessen. Er godkjenningen en ren formalitet, kan overtakelsestidspunktet være før godkjenning foreligger i noen tilfeller.

17.3.2 Klassifisering av eiendeler og forpliktelser

Klassifiseringen av overtatte eiendeler og forpliktelser må vurderes på overtakelsestidspunktet (IFRS 3.15). Overtakende part overtar altså ikke overdragende parts klassifisering – det må gjøres en selvstendig vurdering. Klassifiseringen skal gjøres på grunnlag av kontraktsvilkår, økonomiske forutsetninger og regnskapsprinsipper hos overtakende part, samt andre relevante forhold som eksisterer på overtakelsestidspunktet.

Standarden gir noen eksempler på når reklassifisering kan være aktuelt (IFRS 3.16):

- Klassifisering av bestemte finansielle eiendeler og forpliktelser i samsvar med IFRS 9
- Øremerking av et derivat som et sikringsinstrument i samsvar med IFRS 9, og
- Vurdering av hvorvidt innebygde derivater skal skilles fra vertskontrakten i samsvar med IFRS 9

Det er imidlertid et unntak fra kravet om reklassifisering på overtakelsestidspunktet. Det gjelder utleieavtaler og klassifisering av disse som operasjonelle eller finansielle. Overtakende part skal klassifisere kontraktene basert på kontraktsvilkår og andre relevante forhold på *tidspunktet for kontraktinnngåelse*, eventuelt tidspunktet for avtaleendringer som medfører klassifiseringsendring (IFRS 3.17). Normalt vil da overdragende parts klassifisering overtas av overtakende part.

17.3.3 Immaterielle eiendeler

Immaterielle eiendeler skal identifiseres og innregnes atskilt fra goodwill, dersom eiendelen oppfyller definisjonen av en immateriell eiendel i IAS 38 (se egen artikkel om immaterielle eiendeler).

Følgende eiendeler antas normalt å oppfylle kriteriene for innregning som immaterielle eiendeler, atskilt fra goodwill.

Tabell 17.1 Eiendeler som normalt oppfyller kriteriene for innregning som immaterielle eiendeler.

Kategori	Eksempler
Markedsbaserte	Varemerke, internettadresse, avishode
Kundebaserte	Kundelister (hvis utskillbare), ordreserve, kunderelasjoner (hvis utskillbare)
Håndverks- og kunstbaserte	Fotografier, musikalske verk, video
Kontraktbaserte	Lisensavtaler, leieavtaler, franchiseavtaler, kringkastingsrettigheter
Teknologibaserte	Patenter, software, databaser, forretningshemmeligheter

Pågående forsknings- og utviklingsprosjekter balanseføres også atskilt fra goodwill, dersom de oppfyller kriteriene for balanseføring etter IAS 38.

Ufullstendig identifisering av immaterielle eiendeler kan medføre at for høy andel av vederlaget allokteres til goodwill eller andre immaterielle eiendeler med ubestemt utnyttbar levetid. Dette er adressert av Finanstilsynet i flere tilsynssaker.

Praksiseksempel 17.4 Identifisering av immaterielle eiendeler

Selskap A ervervet i 2015 tre selskaper mot et totalt vederlag på NOK 502 millioner.

På oppkjøpstidspunktene hadde de tre selskapene en samlet ordrebok på NOK 1,5 milliarder, og ble i prospekter oppgitt å være blant bransjens mest lønnsomme foretak. Overtakende selskap vektla særlig at ett av selskapene var i besittelse av sertifiseringer som skapte betydelige inngangsbarrierer for konkurrenter.

Ervervede kundekontrakter var innregnet med en verdi på omtrent NOK 38 millioner. Verdsettelsen baserte seg på en form for superprofit-metode. Etter Finanstilsynets vurdering var enkelte av forutsetningene urimelige og avvek fra det en markedsdeltaker ville ha anvendt jf. IFRS 13.69. Selskapet ble bedt om å foreta en fornyet verdiberegning med anvendelse av en overskuddsvurderingsmetode, jf. IFRS 13.B11(c), og rimelige forutsetninger.

Kunderelasjoner var ikke tilordnet noen verdi. Kundene var offentlige virksomheter, og nytten av tidligere inngåtte kontrakter reduseres som følge av at nye oppdrag må vinnes gjennom offentlige anbud som er strengt regulert. Selskapets tidligere vekststrategi, som gikk på å bygge relasjoner og inngå partnerskap med større europeiske entreprenørselskaper, var ifølge selskapet blitt mindre viktig. Finanstilsynet tok på denne bakgrunn til etterretning at kunderelasjonene ikke hadde vesentlig verdi.

Selskap A hadde ikke innregnet noen av de oppkjøpte selskapenes sertifiseringer separat. Bakgrunnen var manglende kontroll over de ansatte, og at sertifiseringer gitt på selskapsnivå vanskelig kunne sies å generere betydelige fremtidige økonomiske fordeler. Sertifiseringene skapte imidlertid inngangsbarrierer for konkurrenter, noe som kan gi fremtidige økonomiske fordeler. Videre utgjorde disse sertifiseringene juridiske rettigheter basert på lov og tilfredsstilte således identifiserbarhetskriteriet for innregning, jf. IFRS 3.B31 og IAS 38.12.

Sertifiseringene ble etter kontroll fra Finanstilsynet innregnet med en lav verdi, med lineær avskrivning over 2 år.

Kilde: Finanstilsynets brev 2. juni 2017 til NRC Group ASA.

17.3.4 Særskilte regler for innregning

Nedenfor vil vi redegjøre kort for særskilte regler for innregning knyttet til betingede forpliktelser, ytelser til ansatte, skadesløsgarantier og leieavtaler.

Betingede forpliktelser

Definisjonen av betingede forpliktelser i IAS 37 omfatter både *eksisterende forpliktelser* hvor det er mindre enn 50 % sannsynlig at plikten kommer til oppgjør eller hvor forpliktelsesbeløpet ikke kan estimeres pålitelig, og *mulige plikter* som er plikter med mindre enn 50 % sannsynlig for at plikten eksisterer.

Betingede forpliktelser skal etter IAS 37 ikke regnskapsføres. I en virksomhetssammenslutning skal imidlertid det overtakende selskapet fra og med overtakelsestidspunktet innregne en betinget forpliktelse som er overtatt, dersom det er en *eksisterende plikt* som oppstår av tidligere hendelser, og dens virkelige verdi kan måles på en pålitelig måte. I motsetning til ved løpende regnskapsføring etter IAS 37, er det således ingen sannsynlighetsterskel for innregning av betingede *eksisterende* forpliktelser.

Betingede forpliktelser som ikke oppfyller sannsynlighetsterskelen i IAS 37, men som innregnes i virksomhetssammenslutninger, ville blitt fraregnet ved neste balansedag om ikke IFRS 3 også inneholdt en spesialregel for etterfølgende regnskapsføring. Slike avsetninger skal derfor etter IFRS 3.56 i etterfølgende regnskapsperioder måles til det høyeste av:

- Avsetningsbeløpet i henhold til IAS 37, og
- Den opprinnelige virkelige verdien med fradrag for eventuell inntektsføring

Det er ingen symmetri mellom reglene for betingede forpliktelser og betingede eiendeler. Betingede eiendeler skal ikke innregnes i virksomhetssammenslutninger, med mindre den fremtidig utløsende hendelsen er tilnærmet sikker.

Ytelser til ansatte

Overtakende part skal anvende IAS 19 ved innregning og måling av ytelser til ansatte i virksomhetssammenslutninger. Ytelser til ansatte måles altså ikke til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet, men regnskapsføres etter IAS 19.

Skadesløsgarantier

Det er ikke uvanlig at selger gir en skadesløsgaranti for enkelte uavklarte forhold som ligger i den overdragende virksomheten. Eksempler kan være usikre skatteposisjoner, miljømessige forpliktelser eller pågående tvister med tredjepart. En selger kan for eksempel avgi en garanti for at en betinget forpliktelse ikke vil overstige et visst beløp. Gjør den det, dekker selger det overskytende. Fra den overtakende parts ståsted er en slik skadesløsgaranti en eiendel som i utgangspunktet skal innregnes til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet. For å unngå misforhold i regnskapsføringen av forpliktelsen og den tilhørende skadesløsgarantien, skal eiendelen ved skadesløshetsgaranti innregnes på grunnlag av de samme måleprinsippene som den tilhørende forpliktelsen eller eiendelen regnskapsføres etter (IFRS 3.27). Hvis ingen forpliktelse regnskapsføres, regnskapsføres heller ingen eiendel knyttet til skadesløsgarantien.

Leieavtaler

For leieavtaler der det overtatte foretaket er leietaker, skal det overtakende foretaket innregne bruksretteiendeler og leieforpliktelser for leieavtaler i samsvar med IFRS 16, herunder reglene om korte leieavtaler og leieobjekter med lav verdi. Det overtakende selskapet skal etter IFRS 3.28B måle leieforpliktelsen til nåverdien av de gjenværende leiebetalingene som om den overtatte leieavtalen var en ny leieavtale på overtakelsestidspunktet. Bruksretteiendelen skal måles til samme verdi som leieforpliktelsen, og justeres eventuelt for å gjenspeile gunstige eller ugunstige vilkår i leieavtalen sammenlignet med markedsvilkårene.

17.4 Måling

Identifiserbare anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser skal som hovedregel måles til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet (IFRS 3.18). Måling av virkelig verdi reguleres av IFRS 13 og er definert som:

Den pris som ville blitt oppnådd ved salg av en eiendel eller betalt for å overføre en forpliktelse i en velordnet transaksjon mellom markedsdeltakere på måletidspunktet (IFRS 13 Vedlegg A).

Virkelig verdi er en utgangsverdi, altså den pris som mottas ved avhending av eiendelen eller den pris som må betales for å overføre en forpliktelse.

17.4.1 Vederlag

Vederlag i en virksomhetssammenslutning skal måles til virkelig verdi i samsvar med IFRS 13. Eksempler på vederlag kan være kontanter, andre eiendeler, betinget vederlag, ordinære aksjer eller preferanseaksjer som gir eierne i overdragende virksomhet eierandeler i den sammenslåtte virksomheten. Det overførte vederlaget består av summen av virkelig verdi på overtakelsestidspunktet av (IFRS 3.37):

- Eiendelene som blir overført fra det overtakende selskapet
- Forpliktelsene som det overtakende selskapet pådrar seg overfor tidligere eiere av det overtatte selskapet, og
- Egenkapitalinteressene utstedt av det overtakende selskapet

Transaksjonsutgifter representerer ikke vederlag. Slike utgifter kostnadsføres når de oppstår, med unntak av kostnader relatert til registrering og utstedelse av egenkapital- eller gjeldsinstrumenter, som regnskapsføres i tråd med IAS 32 og IFRS 9. Eksempelvis føres emisjonsutgifter mot egenkapitalen, og transaksjonsutgifter i forbindelse med låneopptak inngår som en del av amortisert kost på tilhørende lån.

Praksiseksempel 17.5 Vederlag

Adevinta ASA opplyste i årsregnskapet for 2022 om vederlag i forbindelse med virksomhetssammenslutninger:

The consideration transferred for the acquisition was €14 million, €10 million were paid in cash at acquisition date, €1 million of deferred consideration was paid in July 2022 and €3 million correspond to contingent consideration at acquisition date (see contingent consideration section).

Kilde: Adevinta ASA, Annual Report 2022, utdrag fra note 4.

Betinget vederlag

Betingede vederlag er en vanlig form for strukturering av det totale vederlaget. Slike betalingsstrukturer lages i stor grad for risikodelingsformål, ved at overtakende part skal gis en viss buffer mot «negative overraskelser» i den overdragende virksomheten. Vedlegg A i IFRS 3 definerer betinget vederlag:

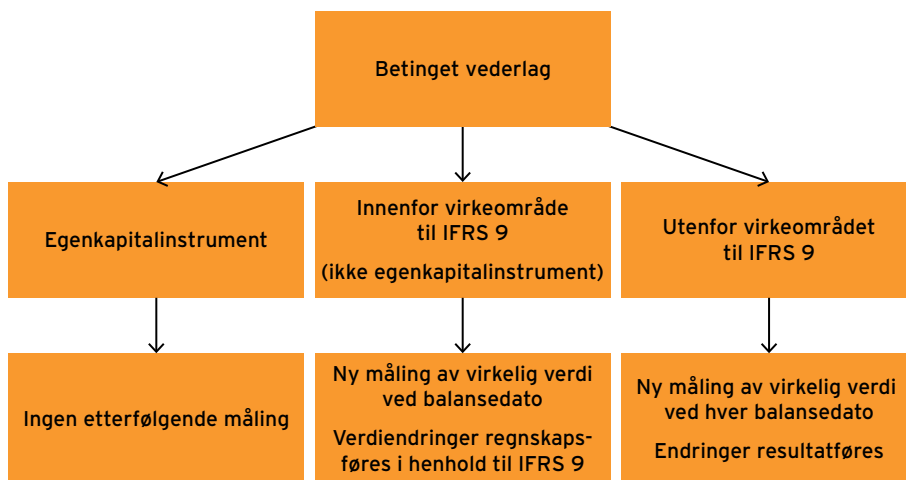
Vanligvis en plikt for det overtakende foretaket til å overføre ytterligere eiendeler eller egenkapitalinteresser til de tidligere eierne av et overtatt

foretak som del av et bytte for kontroll over det overtatte foretaket dersom nærmere angitte fremtidige hendelser skjer eller vilkår blir oppfylt. Betinget vederlag kan imidlertid også gi det overtakende foretaket rett til avkastning av tidligere overført vederlag dersom nærmere bestemte vilkår blir oppfylt.

Eksempler på vilkår betingede vederlag hviler på er inntjeningsmål, godkjenning av lisenser, landede kontraktsforhandlinger eller at bestemte nøkkelpersoner forblir i bedriften i et gitt tidsrom.

Betingede vederlag måles til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet (IFRS 3.39). Betingede vederlag som er finansielle instrumenter klassifiseres som egenkapital eller finansiell forpliktelse i henhold til IAS 32. En rett til avkastning av tidligere overført vederlag gitt at visse vilkår oppfylles, klassifiseres som en eiendel (IFRS 3.40).

Etterfølgende endringer av virkelig verdi av betingede vederlag kan skyldes ny informasjon om forhold som forelå på overtakelsestidspunktet. Endringen skal da håndteres som en justering av oppkjøpsanalysen (se kapittel 17.4.4). Andre endringer i virkelig verdi som for eksempel skyldes oppfyllelse av resultatmål, oppnåelse av angitt aksjekurs eller lignende, skal regnskapsføres i samsvar med figur 17.1 (IFRS 3.58):

Figur 17.1 Etterfølgende måling av betingede vederlag.

Earn-out-avtaler

Vederlaget kan helt eller delvis bestå av betingede betalinger til ansatte eller eiere i overdragende virksomhet. Slike strukturer omtales ofte som «earn-out-avtaler». Overtakende part må vurdere om slike betalinger i realiteten er oppgjør for virk-

somheten, eller om det er oppgjør for tjenester som de ansatte eller eiere skal utføre på vegne av den sammenslåtte virksomheten i fremtidige perioder. I førstnevnte tilfelle inngår verdien av «earn-out-avtalen» i vederlaget for virksomheten, og påvirker verdien av goodwill. I sistnevnte tilfelle skilles avtalene fra oppkjøpet og behandles i stedet som avlønning for fremtidige tjenesteleveranser. Standarden gir enkelte indikatorer som kan vektlegges i en slik vurdering (IFRS 3.B55), herunder at dersom rett på betinget betaling automatisk bortfaller i tilfellet vedkommende fratrer den avtalte stillingen, skal den betingede betalingen regnskapsføres som avlønning.

17.4.2 Goodwill

Goodwill er i Vedlegg A i IFRS 3 definert som:

En eiendel som representerer fremtidige økonomiske fordeler som oppstår av andre eiendeler som anskaffes i en virksomhetssammenslutning og som ikke kan identifiseres enkeltvis og innregnes separat.

Goodwill er å anse som et restbeløp, og måles til det overskytende av a) over b) nedenfor (IFRS 3.32):

- a. Summen av
 - i. Vederlaget overført ved virksomhetssammenslutningen
 - ii. Verdien av eventuelle ikke-kontrollerende eierinteresser i den overdragende virksomheten, og
 - iii. Virkelig verdi på overtakelsestidspunktet av tidligere holdte egenkapitalinteresser i den overdragende virksomheten
- b. Nettoverdien av anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser på overtakelsestidspunktet målt til virkelig verdi

Virkelig-verdi-måling av eiendeler ved virksomhetssammenslutninger har blitt kommentert av Finanstilsynet i tilsynssaker både i 2014 og 2017⁴. Feil i måling av virkelig verdi av eiendeler eller forpliktelser vil kunne medføre at feil beløp allokeres til goodwill i oppkjøpsallokeringen.

⁴ Finanstilsynet brev 21. mars 2014 til Stolt-Nielsen Limited og Finanstilsynets brev 2. juni 2017 til NRC Group ASA.

Teorieksempel 17.4: Goodwill ved kjøp av 100 %:

Selskap A kjøper 100 % av selskap B for 800. Virkelig verdi av selskap Bs eiendeler på overtakelsestidspunktet er 1 060. Overtatte forpliktelser måles til virkelig verdi lik 420. Nettoverdi av anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser er 640.

I dette eksemplet er det ingen ikke-kontrollerende eierinteresser eller tidligere eide egenkapitalinteresser, slik at disse settes til null i formelen over. Beregningen av goodwill blir da som følger:

Vederlag overført ved virksomhetssammenslutningen:	800
- Nettoverdien av anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser:	640
= Goodwill	160

Kjøp på gunstige vilkår

Dersom b) overstiger a) i likningen ovenfor, har den overtakende parten formodentlig gjort et kjøp på gunstige vilkår. Det er ikke anledning til å innregne et kreditbeløp i balansen for senere amortisering eller inntektsføring, da et slikt kreditbeløp ikke tilfredsstillende gjeldsdefinisjonen i IASBs konseptuelle rammeverket.

For å forhindre inntektsføring av tilfeldige beløp, angis det spesifikt at den overtakende part forut for en eventuell inntektsføring, må gjennomgå de tidligere stegene i oppkjøpsanalysen (IFRS 3.36). Dette må gjøres for å sikre at en ikke har utelatt forpliktelser, overvurdert verdien av eiendeler eller undervurdert verdien av forpliktelser. Verdssettelsen av vederlag, ikke-kontrollerende eierinteresser og tidligere anskaffede eierinteresser må videre kontrolleres for å avdekke eventuelle feil og mangler. Dersom det fortsatt er et overskytende beløp, kan det skyldes to forhold:

- Måleunntak (omtalt i kapittel 17.4.3)
- Et såkalt «godt kjøp»

I prinsippet finnes ikke «gratis lunsjer», og derfor heller ikke såkalte «gode kjøp». I praksis skjer det likevel i sjeldne tilfeller, og da typisk fordi selger er i en vanskelig og stresset økonomisk situasjon. Verdssettelsen må likevel gjennomgås grundig i de tilfellene en ender opp med negativ goodwill som ikke har noen annen forklaring enn et «godt kjøp».

Ikke-kontrollerende eierinteresser

Ikke-kontrollerende eierinteresser oppstår som følge av at overtakende part ikke overtar alle eierandelene i overdragende part. IFRS 3.19 krever at ikke-kontrollerende eierinteresser hos overdragende part skal regnskapsføres, og likestiller to metoder for måling:

- a. Måle de ikke-kontrollerende eierinteressene til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet
- b. Måle de ikke-kontrollerende eierinteressene til deres andel av netto identifiserbare eiendeler

Metode a) beregner goodwill basert på alle eierinteresser, mens metode b) beregner goodwill kun på de kontrollerende eierinteressene.

Teoriksempel 17.5: To metoder for beregning av goodwill

Selskap A kjøper 60 % av Selskap B for 630. Virkelig verdi av ikke-kontrollerende eierinteresser er beregnet til 400, noe som indikerer at A har betalt en kontrollpremie på 30. Virkelig verdi av netto identifiserbare eiendeler i B er 700. Ikke-kontrollerende eierinteresser kan måles på to måter:

Metode a):

	Debet	Kredit
Virkelig verdi av netto overtatte eiendeler	700	
Goodwill	330	
Kontanter		630
Ikke-kontrollerende eierinteresser		400

Metode b):

	Debet	Kredit
Virkelig verdi av netto overtatte eiendeler	700	
Goodwill	210	
Kontanter		630
Ikke-kontrollerende eierinteresser		280

40 % av 700 utgjør 280, som er de ikke-kontrollerende eierinteressenes andel av netto identifiserbare eiendeler. I metode a) er goodwill 120 høyere enn i metode b). Dette er de ikke-kontrollerende eierinteressenes goodwill, som utgjør 40 % av 300 (total goodwill før As kontrollpremie).

Praksiseksempel 17.6 Måling av minoritetsinteresse

Hydro opplyste i sine regnskapsprinsipper i 2022-regnskapet at de anvender enten metode a eller b:

Ikke-kontrollerende eierinteresser måles ved etablering til de ikke-kontrollerende eiernes andel av virkelig verdi av eiendeler, forpliktelser og betingede forpliktelser slik de er regnskapsført (delvis goodwill, se note 2.3 Goodwill) eller andel av virkelig verdi av den kjøpte virksomheten (full goodwill, se note 2.3 Goodwill).

Kilde: Hydro ASA Årsrapport 2022, utdrag fra regnskapsprinsipper i note 1.5.

Det fremkom videre av konsernets note 2.3 at valget mellom metode a og b gjøres for hver transaksjon og at konsernet har valgt å benytte delvis goodwill-metoden (metode b) på alle virksomhetssammenslutninger som er gjennomført frem til 31. desember 2022:

Note 2.3 Goodwill

Regnskapsprinsipper for goodwill

Goodwill innregnes som en del av en virksomhetssammenslåing. Goodwill måles enten som merpris ut over Hydros andel av virkelig verdi av identifiserbare eiendeler, forpliktelser og betingede forpliktelser (delvis goodwill) eller som virkelig verdi av oppkjøpt virksomhet ut over virkelig verdi av identifiserbare eiendeler, forpliktelser og betingede forpliktelser (full goodwill). Valget gjøres for hver transaksjon. Hydro har benyttet delvis goodwill-metoden for alle

virksomhetssammenslutninger som er gjennomført fram til 31. desember 2022. Goodwill avskrives ikke, men vurderes for eventuell nedskrivning ved indikasjoner på verdifall, og minst en gang per år i samsvar med IAS 36 Verdifall på eiendeler. Goodwill tilordnes de kontantgenererende enhetene (CGI) eller grupper av CGIer som forventes å nyte godt av synergiene fra oppkjøpet og som følges opp av ledelsen.

Hydros goodwill

Goodwill tilordnet Hydro Extrusions ble innregnet i oppkjøpet av Sapa AS i 2017. Goodwill tilordnet Hydro Bauxite & Alumina ble innregnet i oppkjøpet av visse aluminiumsvirksomheter, hovedsakelig i Brasil, i 2011. Goodwill tilordnet Hydro Metal Markets ble innregnet i oppkjøp gjennomført for mer enn 20 år siden.

Kilde: Hydro ASA Årsrapport 2022, utdrag fra note 2.3.

Valg av målemetode gjøres for hver virksomhetssammenslutning og er således ikke et prinsippvalg (IFRS 3.19). Det er imidlertid viktig at selskapet gjør en nøye vurdering av intensjoner for både ytterligere kjøp og salg av eierinteresser. Valg av metode kan ha en vesentlig effekt på balanseført verdi av egenkapitalen som henføres til de kontrollerende eierinteressene (også benevnt majoritetens egenkapital). En økning eller reduksjon i eierandeler i et datterselskap som ikke medfører tap av kontroll, skal regnskapsføres som en egenkapitaltransaksjon (IFRS 10.23). Balanseført verdi av majoritetsinteressene og de ikke-kontrollerende eierinteressene skal justeres slik at deres relative eierandeler i datterselskapet reflekteres. I disse tilfellene gjøres det ikke noen ny måling hverken av identifiserbare eiendeler, identifiserbare forpliktelser eller goodwill. Enhver differanse mellom vederlaget og endringene i balanseført verdi av de ikke-kontrollerende eierinteressene skal regnskapsføres direkte mot majoritetens egenkapitalandel (IFRS 10.B96). Hvordan ikke-kontrollerende eierinteresser er målt, vil da påvirke hvilken justering som må gjøres på majoritetens egenkapital ved senere endringer.

Teorieksempel 17.6: Kjøp av resterende eierinteresser

I en senere periode kjøper Selskap A i eksempel 4 de resterende eierinteressene for 500. Vi antar for enkelthets skyld at balanseført verdi av netto identifiserbare eiendeler og goodwill som følge av oppkjøpet ikke er endret.

Metode a) for måling av ikke-kontrollerende eierinteresser:

Vederlag	500
Balanseført verdi av de ikke-kontrollerende eierinteressene	400
Effekt på majoritetens egenkapital (reduksjon)	100

Metode b) for måling av ikke-kontrollerende eierinteresser:

Vederlag	500
Balanseført verdi av de ikke-kontrollerende eierinteressene	280
Effekt på majoritetens egenkapital (reduksjon)	220

Trinnvise kjøp

Et overtakende selskap kan noen ganger oppnå kontroll over et overdragende selskap som det allerede eide egenkapitalinteresser i umiddelbart før overtakelsestidspunktet. Når en part har eierinteresser i den overdragende virksomheten forut for sammenslutningen, kan investeringen ha vært behandlet som et finansielt instrument etter IFRS 9, tilknyttet selskap eller felleskontrollert virksomhet etter IAS 28, eller som en felleskontrollert ordning regnskapsført etter IFRS 11.

Ved trinnvise kjøp skal tidligere eierandeler i den overtatte virksomheten måles til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet. Tilhørende gevinst eller tap føres over resultatet eller OCI. Dersom selskapet tidligere har innregnet verdiendringer på eksisterende eierandeler over OCI, skal disse regnskapsføres som om overtakende virksomhet hadde solgt de eksisterende eierandelene. IASB anser overgangen fra en ikke-kontrollerende eierinteresse til en kontrollerende eierinteresse som fundamental, og er av den oppfatning at overgangen best kan reflekteres regnskapsmessig som et salg av den ikke-kontrollerende interessen med et umiddelbart oppkjøp av den kontrollerende eierinteressen.

Teorieksempel 17.7: Trinnvist kjøp

17. januar 2022 kjøper Selskap A 20 prosent av Selskap B, som regnskapsføres som et tilknyttet selskap etter IAS 28. Anskaffelseskost er 3 500 på tidspunktet for investeringen. Resultatet i Selskap B for 2022 er 6 000. Investeringen er per 31. desember 2022 målt til $(3\,500 + 1\,200) = 4\,700$. Konsernregnskapet til Selskap A ser slik ut:

	31.12.2022
Bankinnskudd og kontanter	26 500
Investering i tilknyttet selskap	4 700
Sum eiendeler	31 200
Aksjekapital	30 000
Annen egenkapital	1 200
Sum egenkapital	31 200

Selskap A kjøper opp ytterligere 70 prosent av Selskap B den 1. januar 2023. Eierandelen er nå 90 prosent, og Selskap A har oppnådd kontroll over Selskap B. Vederlaget er 22 000. Nettoverdien av anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser i Selskap B er på dette tidspunktet 20 000, og

virkelig verdi av ikke-kontrollerende eierinteresser er beregnet til 3 000. Ved bruk av metode a) (se kapittel 17.4.2) for måling av ikke-kontrollerende eierinteresser, beregnes goodwill som følger:

Virkelig verdi 100 % (3000/0,1)	30 000
Virkelig verdi 70 %*	21 000
Ny måling opprinnelig eierandel (20 % av 30 000)	6 000
*indikerer kontrollpremie på 1 000 (22 000 - 21 000)	
Vederlag for 70 %	22 000
Ikke-kontrollerende eierinteresser (10 %)	3 000
Virkelig verdi 20 % på oppkjøpstidspunktet	6 000
Total	31 000
Nettoverdi på oppkjøpstidspunktet	20 000
Goodwill	11 000

Selskap A får en resultateffekt i form av en gevinst på 1 300 siden ny måling av eksisterende eierinteresse øker verdien fra 4 700 til 6 000.

Vederlagsfrie sammenslutninger

I enkelte tilfeller skjer virksomhetssammenslutninger i form av kontrolloverdragelse uten at det overføres vederlag. Et vanlig eksempel er at et selskap kjøper egne aksjer og på den måten «innvanner» aksjonærene. En aksjonær med en eierandel på for eksempel 45 prosent, kan etter at selskapet har kjøpt egne aksjer oppnå en kontrollerende eierandel. IFRS 3 skal anvendes på samme måte for denne typen virksomhetssammenslutninger (IFRS 3.43). Det legges til grunn at som substitutt for direkte vederlagsmåling skal virkelig verdi på egenkapitalinteressen anvendes ved beregning av goodwill. Ofte har overtakende part allerede en innregnet egenkapitalinteresse i overdragende part og regnskapsføringen blir tilsvarende som for trinnvis oppkjøp.

Virksomhetssammenslutninger - noteinformasjon, goodwill og nedskrivning

IASB har et pågående prosjekt der de vurderer om selskaper til en ikke for høy kostnad kan gi investorer mer nyttig informasjon om virksomhetssammenslutninger enn det som gjøres i dag⁵. Man ser blant annet på hvordan man kan gi bedre informasjon om hvordan et overtakende selskap har lykket med en virksomhetssammenslutning i ettertid. IASB publiserte i mars 2024 et høringsutkast til endringer i standarden.

⁵ <https://www.ifrs.org/projects/work-plan/goodwill-and-impairment>

17.4.3 Særskilte regler om måling

Det gis enkelte isolerte unntak fra kravet til måling av eiendeler og gjeld til virkelig verdi. Nedenfor redegjør vi kort for særskilte målereglere knyttet til midlertidig eie, tilbakekjøp av rettigheter, aksjebasert avlønning og skatt.

Midlertidig eie og eiendeler holdt for salg

Virksomhet som erverves for midlertidig eie skal verdsettes til virkelig verdi med fradrag for salgsutgifter (IFRS 5.16).

I noen tilfeller kan det være deler av en virksomhet som det overtakende selskapet ikke ønsker eller kan inkludere i sin eksisterende virksomhet (må f.eks. avhendes for å få godkjent et oppkjøp av Konkurransetilsynet). Anleggsmidlene eller avhendingsgruppene kan derfor under gitte forutsetninger bli klassifisert som holdt for salg (se artikkel om Anleggsmidler holdt for salg og avviklet virksomhet). I slike tilfeller skal det overtakende selskapet måle anleggsmidlene eller avhendingsgruppene på overtakelsestidspunktet i samsvar med IFRS 5, til virkelig verdi fratrukket salgsutgifter (IFRS 3.31).

Tilbakekjøp av rettigheter

Forretningsmessige avtaler mellom overtakende og overdragende part før sammenslutningen må vurderes. Det kan for eksempel være at førstnevnte har solgt sistnevnte en rettighet til å benytte et merkenavn eller lignende for en tidsavgrenset periode. Ved virksomhetssammenslutningen mellom de to selskapene kjøper overtakende selskap krettheten tilbake. Slike tilbakekjøp av rettigheter er direkte regulert i standarden og skal regnskapsføres som tilbakekjøp av en immateriell eiendel og verdsettes på grunnlag av gjenværende kontraktstid (IFRS 3.29). Det skal altså ikke tas hensyn til hvordan andre markedsaktører ville vurdert en eventuell rett til fornying av kontrakten. Det er kun gjeldende kontraktstid som skal legges til grunn.

Aksjebasert avlønning

Gjelds- og egenkapitalinstrumenter i forbindelse med aksjebaserte betalinger skal måles i samsvar med IFRS 2 (IFRS 3.30). Dette omfatter også erstatningsordninger for aksjebasert avlønning. Dette medfører at såkalte «frivillige erstatninger» alltid vil være en regnskapsmessig kostnad for overtakende selskap. Dette gjelder for eksempel hvor den aksjebaserte avlønningsordningen bortfaller ved overtakelsen, men den overtakende parten velger å erstatte ordningen med en ny opsjonsordning i det overtakende selskapet. Det gis nærmere omtale av erstatningsordninger i artikkelen om aksjebasert betaling.

Skatt

Utsatt skatt og utsatt skattefordel skal regnskapsføres i henhold til IAS 12. Overtakende part skal på overtakelsestidspunktet regnskapsføre de potensielle skatteeffektene på midlertidige forskjeller og underskudd til fremføring som oppstår som følge av virksomhetssammenslutningen. Utsatt skatt og utsatt skattefordeler skal ikke diskonteres, selv om de er inkludert i vederlaget til nåverdi (IAS 12.53). Motposten til unnlatt diskontering er en justering mot goodwill.

Regnskapsføring av utsatt skattefordel som ikke oppfyller kriteriene for balanseføring på overtakelsestidspunktet, skal innregnes når kriteriene oppfylles. Dersom kriteriene oppfylles innenfor måleperioden, og skyldes ny informasjon om forhold som forelå på overtakelsestidspunktet, skal overtakende selskap innregne utsatt skattefordel gjennom en reduksjon av balanseført goodwill knyttet til virksomhetssammenslutningen. Dersom balanseført verdi av goodwill ikke dekker verdien av den utsatte skattefordelen, skal resterende resultatføres (IAS 12.68).

17.4.4 Måleperiode

Innregning og måling skal som hovedregel ferdigstilles i forbindelse med overtakelsen. Å innhente all nødvendig informasjon for å kunne identifisere og måle anskaffede eiendeler og overtatte forpliktelser til virkelig verdi på overtakelsestidspunktet, er i noen tilfeller krevende. Standarden gir den overtakende parten en periode på tolv måneder etter overtakelsestidspunktet til å gjøre justeringer i ulike komponenter av oppkjøpsanalysen (IFRS 3.45-46):

- De identifiserbare anskaffede eiendelene, de overtatte forpliktelsene og eventuelle ikke-kontrollerende eierinteresser
- Vederlaget som ble overført (eller de andre størrelsene som er benyttet til å måle goodwill)
- Ved trinnvise oppkjøp, tidligere egenkapitalinteresse i overdragende selskap
- Goodwill eller gevinst på et kjøp på gunstige vilkår

Måleperioden er ikke ubetinget. Dersom overtakende part har tilgang til de nødvendige opplysningene om fakta og omstendigheter som forelå på overtakelsestidspunktet, er ikke regnskapsføringen ufullstendig, og måleperioden avsluttes. Måleperioden er heller ikke et «åpent vindu». Den overtakende parten skal gjøre en innsats for å innhente nødvendig informasjon for å kunne ferdigstille regnskapsføringen så tett opp mot overtakelsestidspunktet som mulig. Dersom regnskapsføringen er ufullstendig, skal dette opplyses om og begrunnes i note (IFRS 3.B67).

Endringer i den foreløpige regnskapsføringen av virksomhetssammenslutningen skal gjennomføres retrospektivt tilbake til overtakelsestidspunktet. Det vil for eksempel si at avskrivninger gjennomføres i henhold til justert oppkjøpsanalyse og eventuelle sammenligningstall endres tilsvarende.

Ny informasjon om forhold som har oppstått etter oppkjøpstidspunktet, skal imidlertid ikke justeres for i oppkjøpsanalysen, selv om disse forholdene og informasjonen om dem oppstår og tilflyter selskapet innenfor 12-månedersfristen. Etter utløpet av måleperioden skal endringer av oppkjøpsanalysen kun gjennomføres som feilrettinger i samsvar med reglene i IAS 8. Skillet mellom feil etter IAS 8 og måleperiodejusteringer etter IFRS 3 vil i mange situasjoner kunne være vanskelig å trekke. Tidsfristen er imidlertid absolutt. Justeringer som foretas senere enn tolv måneder fra oppkjøpstidspunktet skal behandles som feilkorrigeringer.

17.5 Noteopplysninger

Noteopplysningskravene i IFRS 3 er relativt omfattende. Ifølge faneparagrafen skal det overtakende selskapet gi opplysninger som setter brukere av dets finansregnskap i stand til å evaluere arten og den finansielle virkningen av en virksomhetssammenslutning som er gjennomført (IFRS 3.59)

- I løpet av inneværende rapporteringsperiode, eller
- Etter slutten av rapporteringsperioden, men før finansregnskapet godkjennes for offentliggjøring

Standarden inneholder også konkrete noteopplysningskrav (IFRS 3.B64–B66). For enkeltstående uvesentlige virksomhetssammenslutninger som skjer i løpet av rapporteringsperioden, og som sammen vurderes som vesentlige, skal det overtakende selskapet gi opplysninger samlet (IFRS 3.B65).

Praksiseksempel 17.7 Opplysninger om virksomhetssammenslutninger

Business combinations

During 2022 Schibsted invested NOK 451 million related to business combinations. The amount comprises cash consideration transferred reduced by cash and cash equivalents of the acquiree.

In March 2022, Schibsted acquired 100 per cent of the shares in 3byggetilbud.dk A/S operating Denmark's largest online marketplace for skilled trades. In May 2022, Schibsted acquired 100 per cent of the shares of Mybanker Group A/S. Mybanker is an online service for comparing bank and mortgage offerings providing Lendo With a strengthened position in Denmark and a broader offering of financial services in the Nordic and European markets. In December 2022, Schibsted acquired 79.1 per cent of the shares of Alltvex OY operating AutoVex, the leading

used car C2B auction marketplace in Finland. Schibsted has also been involved in Other less significant business combinations.

Acquisition-related costs of NOK 10 million (NOK 7 million in 2021) related to business combinations closed are recognised in profit or loss in the line item Other expenses.

The table below summarises the consideration transferred and the preliminary amounts recognised for assets acquired and liabilities assumed in the business combinations.

	Schibsted			Total 2021
	Total 2022	Denmark ApS	Other	
Consideration:				
Cash	507	2,938	341	3,279
Deferred consideration	33	-	-	-
Fair value of previously held equity interest	-	-	123	123
Cash flow hedge included in initial cost	-	179	-	179
Replacement awards share-based payment	-	20	-	20
Total	541	3,137	464	3,601
Amounts for assets and liabilities recognised:				
Intangible assets	103	1,187	79	1,266
Other non-current assets	24	11	11	22
Trade receivables and other current assets	30	56	24	80
Cash and cash equivalents	57	95	154	250
Deferred tax liabilities	(20)	(258)	(12)	(270)
Other non-current liabilities	(17)	(6)	(5)	(12)
Current liabilities	(46)	(64)	(39)	(103)
Total identifiable net assets	130	1,020	214	1,234
Non-controlling interests	(14)	-	(67)	(67)
Goodwill	425	2,116	317	2,433
Total	541	3,137	464	3,601

There are no significant effects from finalising preliminary purchase price allocations from previous year.

The goodwill recognised is attributable to inseparable non-contractual customer relationships, the assembled workforce of the companies and synergies. The business combinations are carried out as part of the Group's growth strategy, and the businesses acquired are good strategic fits With existing operations within the Schibsted Group.

The fair value of acquired receivables is NOK 31 million in 2022 (NOK 81 million in 2021), of which NOK 28 million (NOK 19 million in 2021) are trade receivables. There is no material difference between the gross contractual amounts receivable and the fair value of the receivables.

Any non-controlling interests are measured at the proportionate Share of the acquiree's identifiable net assets.

The companies acquired in business combinations have since the acquisition dates contributed NOK 76 million to operating revenues in 2022 (NOK 287 million in 2021) and contributed negatively to consolidated profit (loss) by NOK 4 million in 2022 (negatively NOK 61 million in 2021). If the acquisition date of all business combinations completed through purchase of shares

was as at 1 January, the operating revenues of the Group would have increased by NOK 131 million in 2022 (NOK 303 million in 2021) and profit (loss) would have decreased by NOK 3 million (decreased by NOK 63 million in 2021).

Schibsted ga i årsregnskapet for 2022 opplysninger om flere oppkjøp. Det ble gitt opplysninger om blant annet overtakelsestidspunkt, overdragende selskap og overtatte eierinteresser (IFRS 3.B64(a)-(c)). Schibsted opplyste videre om bakgrunnen for oppkjøpet, og ga en kvalitativ beskrivelse av hva innregnet goodwill består av 8IFRS 3.B64(d)-(e)).

Virkelig verdi av kontantvederlag ble angitt i note (IFRS 3.B64(f)).

Schibsted opplyste også om innregnede beløp for hver klasse av eiendeler og forpliktelser (IFRS 3.B64(i)), i et tabellarisk format.

Schibsted ga opplysninger om de oppkjøpte selskapenes bidrag til konsernets inntekter og resultat siden overtakelsestidspunktet, og om hvordan konsernets inntekter og resultat hadde vært dersom virksomhetssammenslutningen hadde blitt gjennomført ved starten av regnskapsåret (IFRS 3.B64(q)).

Kilde: Schibsteds ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 4.

Dersom regnskapsføringen av en virksomhetssammenslutning er foreløpig, skal det gis opplysninger om blant annet om årsakene til at regnskapsføringen er foreløpig. Det skal også opplyses om arten og beløpet for eventuelle justeringer som den overtakende parten har regnskapsført i inneværende periode (IFRS 3.B67).

Kravene til noteopplysninger gjelder også for virksomhetssammenslutninger som skjer etter balansedagen, men før regnskapet avlegges (IFRS 3.B66).

Praksiseksempel 17.8 Virksomhetssammenslutninger etter balansedagen, men før avleggelse av årsregnskap

Kjøp av virksomhet

Orkla Confectionery & Snacks har i desember 2022 inngått avtale om kjøp av 100 % av aksjene i Bubs Godis AB som er et nordisk godteri-selskap. Bubs Godis («Bubs»), er et raskt voksende selskap med en sterk posisjon innenfor sukkervare i det svenske godterimarkedet, og har også salg til andre nordiske land. Bubs står bak mange ikoniske smågodt-favoritter som selges både i løsvekt og i poser. Bærekraft er sentralt i selskapets virksomhet, og majoriteten av porteføljen består av veganske produkter. Selger er medlemmer av familien Lindström. I tillegg har administrerende direktør Niclas Arnelin en mindre eierandel som også er en del av salget. Bubs har hatt en gjennomsnittlig årlig salgsvekst på 10 % siden 2012/2013 og hadde i 2021/2022 (regnskapsår avsluttet 30. juni 2022) en omsetning på SEK 211 millioner. Bubs vil drives videre som et datterselskap under Orkla Confectionery & Snacks Sverige og nåværende administrerende direktør Niclas Arnelin vil fortsette i selskapet. Kjøpet er gjennomført og er konsolidert inn i Orklas regnskap fra 1. februar 2023. En foreløpig oppkjøpt balanse for Bubs Godis i Orklakonsernet fremgår av tabellen i høyre spalte. Arbeidet med oppkjøpsanalysen er på et tidlig stadium slik at det kan komme endringer.

Orkla Foods Europe har inngått avtale om kjøp av 100 % av aksjene i Khell-Food Kft., den største produsenten av ferdiglagde sandwicher og bagetter i det ungarske markedet. Khell-Food ble etablert i 1992 og har nasjonal distribusjon fra et moderne produksjonsanlegg utenfor Budapest. Selskapet er markedsleder, og selger hovedsakelig produkter under merkevaren Khell-Food. Selger er grunnlegger av Khell-Food, Zoltán Kelényi, og han vil fortsette som administrerende direktør i selskapet. Khell-Food har hatt en årlig salgsvekst på 11 % fra 2017 til 2021, og hadde i 2021 en omsetning på rundt 85 mill. kroner basert på dagens valutakurser. Kjøpet er gjennomført og selskapet vil bli konsolidert inn i Orklas regnskap fra 1. mars 2023. Kjøpesummen på gjeldfri basis utgjør ca. 140 mill. kroner og merverdier utover bokførte verdier i selskapet relaterer seg i hovedsak til goodwill og varemerker. I tillegg inneholder avtalen en mulighet for en tilleggs godtgjørelse på inntil 20 mill. kroner basert på selskapets resultater i 2023.

Oppkjøpt balanse i Bubs Godis AB:

Beløp i mill. NOK	2022
Varige driftsmidler	190
Immaterielle eiendeler	78
Varelager	28
Fordringer	33
Eiendeler	329
Avsetninger	(25)
Kortsiktig gjeld, ikke rentebærende	(35)
Netto eiendeler	269
Goodwill	319
Anskaffelseskost gjeldsfri basis	588

Orkla ASA opplyste i note til årsregnskapet for 2022 at konsernet gjennomførte to kjøp av virksomhet som ble gjennomført henholdsvis 1. februar og 1. mars 2023. Oppkjøpene fant altså sted etter balansedagen, men før regnskapet for 2022 ble avlagt. Noteopplysninger etter IFRS 3 må gis i slike situasjoner (IFRS 3.B66).

Orkla ASA opplyste om bakgrunnen for virksomhetssammenslutningene og beskrev de oppkjøpte virksomhetene. Konsernet presenterte også en oppkjøpsanalyse for den største virksomhetssammenslutningen, Bubs Godis AB, men presiserte at denne var foreløpig.

Kilde: Orkla ASA, Årsrapport 2022, utdrag fra note 38.